

Balogh Tamás

Néhány adalék az Illyés-filológiához

Alábbiakban Illyés Gyula tíz „korai” kötetének pontos megjelenési időpontját adom közre.

A dátumokat hozzávetőleges pontossággal több módszerrel is meg lehet állapítani. Először célszerű a róla írt bírálatok sorát végignézni, s a legkorábbi – minden bizonnyal napilapbeli – recenziót alapul venni. Ha ilyet nem találunk, az Országos Széchényi Könyvtár kötelesepéldányának beszerzési időpontja szolgálhat támpontul.

A filológusok segítségére áll azonban egy olyan gyűjtemény, amelyből *napra pontosan* meg lehet tudni, az adott kötet mikor is látott napvilágot.

A szegedi Egyetemi Könyvtár állománya őrzi a Budapesti Királyi Ügyészség (egy időben: Budapesti Ügyészség, később: Budapesti Állami Ügyészség) kötelesepéldányainak gyűjteményét. Mit jelent ez? A huszadik század első felében a nyomdák kötelesek voltak minden elkészült könyvből egy példányt az Ügyészségnek eljuttatni. Ekkor egy, az átvétel napját tanúsító pecsét került ezekbe. Az átvételi keletbélyegzőkön olvasható dátum a kötet *végleges* állapotának első adata. „Ez az adat azért válik fontossá, mert – mint *terminus ante* – lezárja a könyv szövegeinek keletkezéstörténetét.”¹ Emellett a kötetek pontos megjelenési ideje azért is figyelmet érdemlő, mert ismeretükben nemcsak a szerző életének és munkásságának fontos pillanatait datálhatjuk, hanem irodalmi kapcsolathálózatát is új elemekkel világíthatja meg. Ha ismerjük levelezését, naplóját, és összevetjük azokat a megjelenés időpontjával, megtudhatjuk, a szerző életében mekkora változást jelentett új kötetének kézbevétele. Ha esetleg dedikációinak sorozatát is ismerjük, azt tudhatjuk meg, ki, illetve kik álltak olyan közel a szerzőhöz (vagy kikkel találkozott), hogy még a megjelenés napján megkapták a művet.

A második világháború előtti anyag igen hiányos, ezért is, hogy az alább közölt megjelenési időpontok nagy része 1945. április 4. utáni. Úgy vélem azonban, a „csonka” lista is hozzájárulhat az Illyés-kutatás további alakulásához. A kötetek adatai tehát:

Nehéz föld	(1928)	– 1929. jan. 7.	jelzet: 17575
Három öreg	(1932)	– 1931. dec. 17.	72565
Puszták népe	(1936)	– 1936. máj. 14.	38165
Petőfi (3. kiad.)		– 1945. júl. 5.	65374
Hunok Párisban	(1946)	– 1946. nov. 29.	65787
Franciaországi változatok	(1947)	– 1947. máj. 22.	69835
Tizenkét nap Bulgáriában	(1947)	– 1947. okt. 14.	71257
Összes verse	(1947)	– 1947. dec. 10.	70538
Petőfi (4. kiad.)		– 1948. márc. 8.	76933
Lélekbúvár	(1948)	– 1948. nov. 17.	78485

¹ Lengyel András: *Genézis és kompozíció viszonya az Esti Komélban*. In.: uő.: *Játék és valóság közt*. Szeged, 2000. 212-238,